

Taktiksel Şehircilik: Kamusal Mekânları (Nasıl) Dönüştürür (Mü)?

Tactical Urbanization: (How) Does It Transform Public Spaces?

Nalan SEVİNÇLİ¹ Anıl AKSOY² Sibel Polat³

öz

Hızlı kentleşmeyle birlikte kamusal mekânlar özelleşme, trafik baskısı altında otopark alanlarına dönüşme, terk edilerek güvensiz alanlar haline gelme veya bakımsızlık nedeniyle eskime gibi pek çok problemle karşılaşmaktadır. Halbuki topluma ifade özgürlüğü sağlayan kamusal mekânlar, insanların sosyalleşme, dinlenme, spor yapma, oyun oynama, doğayla etkileşim kurma gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli roller üstlenmektedir. Kamusal Mekânların tasarımında/dönüştürülmesinde tavandan tabana doğru ilerleyen bir hiyerarşiden ziyade katılımcı yaklaşımların benimsenmesi sorunların daha verimli bir şekilde çözülmesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda makalede halkın katılımıyla gerçekleşen, düşük maliyetli geçici çözümler sunan, yenilikçi taktiksel şehircilik yaklaşımının kamusal Mekânları dönüştürme potansiyeline odaklanılmıştır. Bursa Uludağ Üniversitesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi iş birliğiyle gerçekleştirilen "Sağlıklı Kentler İçin Atıl Kamusal Mekânları Katılımcı Yaklaşımlarla Dönüştürmek" temalı çalıştayın sonuç ürünü olan bu çalışmada Bursa kent merkezindeki bir caddenin taktiksel şehircilik müdahaleleri temel alınarak dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yöntem olarak literatür araştırması, fiziksel tespit, gözlem, görüşme gibi tekniklerle veriler toplandıktan sonra, bölgenin yerel kimliği dikkate alınarak çalışma alanına yönelik taktiksel şehircilik uygulama önerileri geliştirilmiştir. Sonuç olarak, Bursa'da oyun, sanat ve kentsel tarım temalarına odaklanan önerilerle yaşanabilir kamusal Mekânlar üretilebileceği görülmüş, taktiksel şehircilik gibi yenilikçi yaklaşımların kamusal Mekânları dönüştürmedeki rolü ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Taktiksel Şehircilik, Kamusal Mekânlar, Atıl Kamusal Mekânlar, Katılım, Kentsel Sorunlar

ABSTRACT

With rapid urbanization, public spaces face many problems, such as privatization, conversion into car parking areas due to traffic pressure, turning into abandoned and unsafe areas, or aging due to neglect. However, public spaces that provide freedom of expression to society play significant roles in meeting people's needs, including socializing, resting, engaging in sports, playing games, and interacting with nature. Instead of a top-down hierarchy in the design/ transformation of public spaces, adopting participatory approaches can lead to more efficient solutions to these problems. In this regard, this article focuses on the potential of tactical urbanism, which offers low-cost temporary solutions and innovative approaches, to transform public spaces. This study, a result of the workshop "Transforming Unused Public Spaces for Healthy Cities with Participatory Approaches" conducted in collaboration with Bursa Uludağ University and Bursa Metropolitan Municipality, aims to transform a street in the city centre of Bursa based on the interventions of tactical urbanism. After conducting literature review, physical analysis, observation, and interview techniques, practical recommendations for tactical urbanism were developed for the case study area, considering the local identity of the area. As a result, it is seen that liveable public spaces can be created with recommendations focused on play, art, and urban agriculture themes in Bursa, and the role of innovative approaches such as tactical urbanism in transforming public spaces is emphasized.

Keywords: Tactical Urbanism, Public Spaces, Abandoned Public Spaces, Participation, Urban Problems

¹ **Corresponding Author:** Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, nsevincli@bandirma.edu.tr ORCID: 0000-0002-7157-5317

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, anil.aksoy@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0842-3919

³ Bursa Uludağ Üniversitesi, sibelpolat@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4380-0457

GİRİŞ:

Günümüzde kamusal Mekânlar bakımsızlık, kalitesizlik, terkedilme, güvensizlik, özelleşme gibi pek çok sorunla karşı karşıyadır (Yener Metin ve Polat, 2021). Sennett'e (2010) göre, bu problemlerin temelinde kamusal yaşamın çözülmesi yatmaktadır. 19. yüzyıldan itibaren sanayi kapitalizminin ve sekülerleşmenin etkisiyle yaşanan hızlı değişimler insanları kamusal Mekânlardan çekilmeye zorlamıştır. 20. yüzyıldan itibaren kapsamlı planlama yaklaşımıyla kentlerdeki bölgeleme kararları, otoyolların ve modern yüksek katlı blokların inşası da sosyal ve mekânsal parçalanmayı, toplumsal yabancılaşmayı arttırmış, insanları kamusal Mekânlardan uzaklaştırmıştır (Jacobs, 2011). Bugün kamusal Mekânların yönetilememesi veya aşırı yönetilmesi (Carmona, 2010) artan iletişim teknolojileriyle kamusal Mekânların sanallaşması, güvenlik kameraları ile donatılan alışveriş merkezlerinin, yüksek duvarlarla çevrili sitelerin giderek yaygınlaşması kamusal Mekânların özelleşme ve terkedilme sürecini hızlandırmaktadır (Donat ve Yavuzçehre, 2016 s:116). Türkiye'nin pek çok kentinde olduğu gibi Bursa'da da benzer sorunlar gözlenmekte, trafik yoğunluğu, otopark ihtiyacı ve sosyalleşme için alışveriş merkezlerinin tercih edilmesi, kent merkezi çevresindeki mahallelerde kullanılmayan, bakımsız ve ihmal edilmiş kamusal Mekânlar yaratırken, hızlı kentsel nüfus artışına bağlı kentsel yayılma ve plansız yapılaşma yeterli sayıda ve büyüklükte nitelikli kamusal Mekânların oluşmasına engel olmaktadır. Halbuki kamusal Mekânlar toplumdaki her bireyin eşit biçimde söz sahibi olarak fikirlerini özgürce ifade edebilmesine olanak sağlayan, toplumun sosyal ve kültürel ilişkilerini destekleyen, refah düzeyinin ve yaşam kalitesinin artmasına yardımcı olan Mekânlardır. Bu nedenle âtil kamusal Mekânların dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır.

Son zamanlarda âtil kamusal mekânların dönüştürülmesinde halkın, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve meslek odalarının katılımını sağlayan yenilikçi yaklaşımlar uygulanmaktadır. Bunlardan biri olan taktiksel şehircilik, bireylerin, toplumların ve kurumların kısa zamanda, düşük bütçeli, küçük ölçekteki müdahaleleriyle şehrin yaşanabilirliğini destekleyen, uzun vadeli politikaları değiştirme gücüne sahip dünya çapında büyüyen bir harekettir (The Street Plans Collaborative, 2016). Kamusal mekânları taktiksel şehircilik yaklaşımı ile tasarlamak, büyük yatırımlar yapılmadan önce küçük prototipler ile birçok girişimin test edilebilmesini sağlamakta, ekonomik sürdürülebilirliği desteklemektedir. Ayrıca tabandan tavana doğru gelişen tasarım süreci sayesinde kullanıcıların ihtiyaçlarını temel alan yaklaşım, toplumun yerel yönetimlere olan güveninin artmasına yardımcı olmaktadır (Jiang vd. 2019 s:135).

Toplumun yaşadığı çevreyi dönüştürebilmesine imkân veren taktiksel şehircilik, tasarımda yenilikçi yaklaşımları artırmayı, sivil katılımı genişletmeyi, kamusal Mekânların karakterini, çeşitliliğini ve dayanıklılığını geliştirmeyi vaat etmektedir (Stevens vd. 2021 s:262). Toplumun yaşadığı yer ile bağ kurarak aidiyet duygusunun gelişmesini destekleyen taktiksel şehircilikle ilgili literatürdeki çalışmalar son yıllarda artmaktadır (Courage, 2013; Fabian & Samson, 2016) Taktiksel şehirciliğin nasıl, nerede, ne şekilde, hangi aktörlerle uygulanacağı gibi kapsamını belirlemeye yönelik birçok tanım bulunmaktadır (Kaikobad, 2023). Ayrıca taktiksel şehircilik, âtil durumda veya köhnemeye başlamış kamusal Mekânların canlandırılmasında etkili bir araç olarak kullanılmaktadır (Hou, 2010). Taktiksel şehircilik uygulamalarının uzun vadeli stratejik değişimi gerçekleştirmesi için katılım, tasarım, durum oluşturma, onay alma, uygulamanın gerçekleşmesi ve ölçümler gibi izlenmesi gereken çeşitli aşamalar bulunmaktadır (ARUP, 2020, s:21). Çalışmada taktiksel şehircilik uygulamalarını etkin kılmak için belirlenen katılım, tasarım ve durum oluşturma (ARUP-Tactical Urbanism Guide, 2020) aşamalarına odaklanarak Bursa kent merkezinde trafik ve bakımsızlık problemleriyle karşı karşıya kalan bir kamusal mekânın sorunlarına çözüm üretilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada;

- Taktiksel şehircilik kamusal Mekânlarda görülen ne tür sorunlara, nasıl çözüm önerileri sunabilir?
- Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi'nin sorunları nelerdir ve taktiksel şehircilik yaklaşımıyla bu sorunlara çözüm önerileri getirilebilir mi? sorularına yanıt aranacaktır.

Bu doğrultuda, ilk olarak çalışma alanının kimliği ve sorunları göz önünde bulundurularak taktiksel şehircilik kavramı ve örnekleri ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Daha sonra “Sağlıklı Kentler İçin Âtıl Kamusal Mekânları Katılımcı Yaklaşımlarla Dönüştürmek” temalı çalıştay kapsamında Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi’ne yönelik geliştirilen ve yerel yöneticilere sunulan taktiksel şehircilik önerileri ele alınmıştır.

1. Taktiksel Şehircilik Yaklaşımı

Taktiksel şehircilik "daha büyük bir amaca hizmet eden küçük ölçekli eylemler" olarak tanımlanmaktadır (Lydon & Garcia, 2015). Taktiksel şehircilik, sokakların, yapıları çevrede kamusal alanların ve kentsel dokunun diğer unsurlarının tasarımını ve işlevselliğini test etmek ve iyileştirmek için yapılan düşük maliyetli, geçici müdahaleleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Lydon & Garcia, 2015; Alisdairi, 2014). Taktiksel şehirciliğin amacı; yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının, meslek odalarının ve kâr amacı gütmeyen danışmanlık şirketlerinin katılımıyla hızlı ve kolay bir şekilde uygulanabilen projeleri hayata geçirerek hem toplumda hem de uygulama bölgesinde olumlu bir değişim yaratmaktır. Böylelikle bölgede yaşayan halktaki her bir bireyin kentsel alanın kullanımına ve şekillendirmesine katılmasına fırsat vermektedir (Purcell, 2008). Mahalle sakinlerinin iş birliğine dayalı kısa vadeli eylemlerle uzun vadeli değişimler hedefleyen bu müdahaleler toplum odaklı ve gerçekçi amaçlar ile tasvir edilmektedir (Abd Elrahman, 2016). Bu yaklaşım, seçilen bölgenin mekânsal, ekonomik ve sosyal gelişimini hızlandırmak ve mevcut koşullarını iyileştirmek için gelecekteki ihtiyaçların analizine dayanarak planlanır ve uygulanır. Taktiksel şehircilik, düşük maliyetler ile yapılacak olan projenin simülasyonunu bizlere sunar. Yüksek maliyetli ve büyük projelerin avantajlarını ve dezavantajlarını ortaya koymak için kullanılır. Yapılacak projenin en optimum hale gelmesini sağlayacak, küçük ama etkili bir uygulama yöntemidir. Taktiksel şehircilik; şehir yöneticilerine hemen proje üretme, tasarım ve planlama ekibine projeleri test etme ve halka kalıcı projeler yapılmadan prototipini deneyimleme imkânı vermektedir (Lydon & Garcia, 2015). Taktiksel şehircilik uygulamalarına yerel yönetimlerin destek sağlaması, katılımcı yaklaşımlarla mekânsal dönüşümü desteklediği için oldukça değerlidir (Bragaglia ve Rossignolo, 2021 s:371). Taktiksel şehircilik uygulamaları, halkın katılımıyla gerçekleştirildiği için, mekânı kullanacak aktörlerin projeye dahil edilmesi, projenin başarısı için çok önemlidir. Ayrıca akademisyenler ve topluluk aktivistleri, bu tekniğin şehrin kent dokusundaki problemlere çözüm üretebilecek önemli bir girişim olacağını düşünmektedir (Hou, 2010). Lydon ve Garcia (2015), etkili taktiksel şehircilik projeleri için beş temel ilkeyi;

- Değişimi teşvik etmek için katılımcı ve aşamalı bir yaklaşım,
- Yerel planlama zorlukları için yerel fikir önerileri,
- Kısa vadeli taahhüt ve gerçekçi beklentiler,
- Düşük risk ve yüksek başarı olasılığı,
- Yerel halk arasında sosyal sürdürülebilirliğin geliştirilmesi ile kamusal, özel, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve bileşenleri arasında örgütsel kapasitenin oluşturulması şeklinde belirtmişlerdir.

Taktiksel şehircilik müdahaleleri, geçici parklar, bisiklet yolları ve kamusal sanat enstalasyonları dahil olmak üzere birçok biçimde olabilir. Taktiksel şehircilik dört temel müdahaleyle yapılmaktadır (The Global Designing Cities Initiative, 2022):

- Birincisi; yeni kamusal alanlar oluşturmak için seçilen alanda araç hızı ve erişiminin sınırlandırılması ve sokak/cadde tasarımında yapılan düzenlemeler ile yeni meydan ve yaya alanlarının oluşturulmasıdır.
- İkincisi; 30 km/s’lik bölgelerde, tek yönlü caddelerde ve sürdürülebilir kentsel hareketlilik planı tarafından tanımlanan alanlarda bisiklet kullanımını kolaylaştırmak için prefabrik malzeme ve işaretler kullanılarak bisiklet yollarının oluşturulmasıdır.

- Üçüncüsü; âtil kalmış kamusal alanlara, değer ve yaşam katabilecek yeni işlevler kazandırılmasıdır.
- Dördüncüsü ise; yaya ve bisiklet hareketliliğini iyileştirmek için yolların düzenlenmesi, yeterince kullanılmayan otopark alanlarının arabalardan arındırılması, trafiği azaltacak önlemlerin alınması, daha fazla 30 km/s bölgelerinin oluşturulması ve kavşakların yeniden tasarlanması gibi önlemlerle yaya yollarının genişletilmesi ve iyileştirilmesidir.

Bir mimarlık ve mühendislik hizmeti şirketi olan ARUP (2020) "Taktiksel şehircilik nasıl yapılır?" el kitabında karşılaşılan kentsel sorunlara uygun müdahaleleri gösteren bir diyagram tanımlanmıştır (Tablo 1). Bu müdahaleler, genellikle daha kalıcı değişiklikler yapmadan önce yeni fikirleri test etmenin ve topluluktan geri bildirim almanın bir yolu olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, daha büyük ölçekli projeler için ivme ve destek oluşturmanın, belirli bir konu veya endişe hakkında açıklama yapmanın bir yolu olarak da hizmet etmektedir. (Hanssen, 2020).

Tablo 1. Kentsel sorunlara yönelik taktiksel şehircilik müdahaleleri matrisi (ARUP, 2020'den düzenlenerek geliştirilmiştir, s:12-13)

Çözümler Sorunlar	Bisiklet altyapısının ve yollarının geliştirilmesi	Kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi	Araç yollarının belirli saatlerde yayalara tahsis edilmesi, çeşitli düzenlemelerle hızlarının azaltılması	Kamusal Mekânlarda düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması	Güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun sokaklarının geliştirilmesi
Düşük riskli ulaşım seçeneklerinin, yürüyüş, bisiklet, scooter yollarının yetersizliği	+	+	+	-	+
Kişisel araç kullanımının artması, trafik sıkışıklığı, otopark eksikliği	+	+	+	-	+
Gürültü ve hava kirliliği	+	+	+	-	-
Evden çalışmanın artması, kamusal Mekânların kullanım sıklığının azalması	-	-	+	+	+
Kamusal Mekânların kalitesizliği	-	+	-	+	+
Oyun alanlarının ve güvenli okul yollarının eksikliği	+	+	+	-	+
Dış mekân aktivitelerinin ve doğal çevreye erişimin kısıtlılığı	+	+	+	+	+

Ayrıca, günümüzde taktiksel şehircilik uygulamaları amaçlarına göre farklı konseptlerde geliştirilmektedir (Courage,2013; Webb, 2018). Bu noktada;

- Sanat; bölge sakinlerinin katılımıyla, âtil alanların sanatsal faaliyetlerle yeniden işlevlendirilmesi,
- Kentsel tarım; sürdürülebilirlik kapsamında yerel halkın katılımıyla yeşil/ekilebilir alanların artırılması,
- Oyun; çocukların kamusal Mekânlarda daha fazla zaman geçirebilmesi için, ebeveyn ve çocukların katılımıyla oyun alanlarının oluşturulması en fazla öne çıkan konseptler olarak ifade edilebilir.

Taktiksel şehircilik, boş bir duvardan geniş bir caddeye kadar her ölçekte uygulama alanı olan bir tasarım türüdür. Lydon ve Garcia (2015), başarılı bir taktiksel şehircilik uygulamasının beş aşamalı bir tasarım sürecinden geçmesi gerektiğini vurgulanmıştır (Şekil 1). Bunlar; empati kurmak, tanımlamak,

fikir oluşturmak, prototip oluşturmak ve test etmektir (Lydon & Garcia, 2015, s:172; Carmichael vd., 2020):

- Empati kurmak; mekânı kullanacak aktörleri düşünerek projeye başlanması,
- Tanımlamak; projenin yapılmasına sebep olan ana problemin net bir şekilde belirlenmesi,
- Fikir oluşturmak; bölgede ana problemi gidermeye yönelik bir proje ortaya konulması,
- Prototip oluşturmak; problemlili bölgeye hızlı ve ucuz bir prototip projesi uygulanması,
- Test etmek; uygulanacak projeden önce prototip uygulamasının test edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.

Taktiksel şehircilik uygulama aşamaları döngüsü Şekil 1’de gösterilmektedir. Ayrıca yazarlar; testin sonucunun başarılı çıkması durumunda, uygulanmak istenen projenin yapımına başlanması, sonucun başarısız çıkması halinde, projenin geliştirilerek tekrardan revize edilmesi gerektiğini belirtmektedirler (Lydon & Garcia, 2015).

Şekil 1. Taktiksel şehircilik uygulama aşamaları döngüsü (Lydon & Garcia, 2015, s:173)

2. Taktiksel Şehircilik Uygulamaları

Bu bölümde “taktiksel şehircilik kamusal Mekânlarda görülen ne tür sorunlara, nasıl çözüm önerileri sunabilir?” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu çerçevede literatür araştırmasının devamı olarak farklı ülkelerden farklı müdahale biçimlerini içeren ve çeşitli temalara odaklanan, taktiksel şehircilik projelerinin sahip olması gereken beş temel ilkeyi (katılımcı ve aşamalı olma, yerel fikir önerileri içermeye, kısa vadeli, gerçekçi, riski düşük, başarısı yüksek olma, sosyal sürdürülebilirlik odaklı ve kurumsal kapasiteyi arttıran çalışmalar olma) (Lydon & Garcia, Tactical Urbanism 2015) sağlayan beş taktiksel şehircilik projesi seçilmiştir. Projelerin gerekçesi, amacı, kapsamı, aktörleri, sonuçları açıklandıktan sonra, projeler kentsel sorunlara yönelik taktiksel şehircilik müdahaleleri matrisi üzerine yerleştirilerek temalara göre gruplandırılmıştır (Tablo 3).

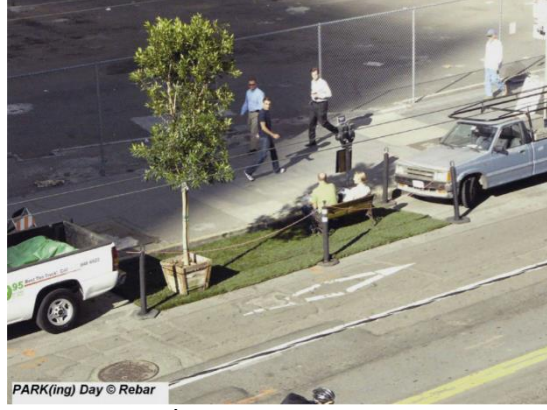
Tablo 2. Taktiksel şehircilik proje örnekleri

PROJE ADI	YERİ VE TARİHİ	PROJENİN KATILIMCILARI
Share-It Meydanı-Kavşak Boyaması	Portland, Oregon-ABD-1997	Sivil toplum kuruluşu (City Repair) Yerel Halk
Parklet Uygulamaları	San Fransisco-ABD-2005	Mimarlık ofisleri Yerel halk Sivil toplum kuruluşları (Rebar)
Urban Hives	Beyrut-Lübnan-2018	Mimar: Lea Keyrouz Danışmanlık firması Üniversite
Kalasetama Temporary	Helsinki-Finlandiya-2008	Mimarlık ofisleri (Part Architects Urban Dream Management) Yerel Halk
Oyun Sokakları	Avustralya-2015	Mimarlık ofisi (Codesign Studio) Yerel halk

Share-It Meydanı**Şekil 2.** Taktiksel Şehircilik Uygulamalarıyla Share-It Meydanının Dönüşümü
(The City Repair Project, 1997)

Share-It Meydanı-kavşak onarımı; 1997’de City Repair adlı kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu ve yerel halk tarafından Portland Oregon’da uygulanan ilk taktiksel şehircilik projesidir (Şekil 2). Projede, kavşaklarda araçların hızlarını azaltmak için yollar boyanmıştır. Hafta sonu bir araya gelen mahalle sakinleri kavşağa çeşitli resimler yaparak çevrenin estetik değerini artırmıştır. Ayrıca köşelere oturma birimleri, kütüphaneler, çay, yiyecek stantları veya çocuk oyun evleri gibi çeşitli birimler ekleyen mahalle sakinleri sosyal bir alan yaratmayı hedeflemişlerdir (Pfeifer, 2013). Taktiksel şehircilik uygulamasından sonra; bölgede suç oranında düşüş, güvenlik algısında yükselme, trafik yoğunluğunda azalma ve bölge halkının iletişimde artış gözlemlenmiştir. Ayrıca kavşağın civarında oturanlarda aidiyet duygusunun geliştiği, ailelerin çocuklarını daha fazla bu alana getirdikleri görülmüştür. Projeyi ilk başta desteklemeyen yerel yönetim, projenin başarılı sonuçlarını görünce yönetmeliklerini bile halkın istekleri doğrultusunda değiştirerek farklı bölgelere benzer projeler uygulamaya başlamıştır (Wilson vd., 2011; Hoppe, 2020).

- **Parklet (Yaya Durağı) Uygulamaları**

Şekil 3. San Francisco'da İlk Yaya Durağı Uygulaması (Sant, 2022)

Yaya durağı uygulamaları; tasarım ekipleri, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan Rebar ve yerel halk tarafından San Fransisco'da 2005 yılında başlatılan ve katılımcı yaklaşımla gerçekleştirilen taktiksel şehircilik müdahaleleridir (Şekil 3). Proje, iki saatliğine kiralanan otopark alanına çim, ağaç ve bir bank yerleştirilmesiyle başlamıştır (Parkingday.org, 2023). Amacı; âtıl kamusal Mekânlarda insan yoğunluğunu arttırmak için, ucuz malzemedeki yapılan oturma ve etkinlik alanlarının oluşturulmasıdır. Toplum, oturma birimlerinin tasarlanmasında veya boyanmasında sanatsal değerlerini çevreye yansıtmıştır. Ayrıca proje, toplumdaki farklı yaş gruplarının bir araya gelmesine fırsat sağlayarak sosyal sürdürülebilirliği desteklemiştir. Proje her yıl düzenlenen küresel Park(ing) gününe dönüşerek dünyanın dört bir yanındaki şehirlere yayılarak kendi yaya durağı projelerini tanıtma fırsatı vermiştir (Littke, 2016).

- **Urban Hives**

Şekil 4. Urban Hives Uygulaması (Harb, 2018)

Urban Hives; mimar Lea Keyrouz tarafından Beyrut tasarım haftası için tasarlanan bir projedir (Şekil 4). Proje, Lübnan'daki toplu ulaşım sistemlerinin zayıf olması nedeniyle artan özel araç kullanımına ve azalan yeşil alanlara çözüm üretmek için geliştirilmiştir. Bu kapsamda bir otopark alanının üstüne düşük maliyetli, hafif çelik ve modüler bir strüktür tasarlanarak toplum tarafından bahçecilik uygulamaları yapılmaya başlanmıştır. Projenin amacı, otoparklarda yeşil alanı artırarak hem sosyal birliğin artırılmasını hem de kentsel tarım faaliyetlerin yapılmasını sağlamaktır. Uygulandığı bölgede; sofa ile bahçe arasındaki mesafeyi kısaltmak, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirliği sağlayarak otopark alanlarının aktif kullanımı teşvik etmek, hava kirliliğini ve ısı adası etkisini azaltmak, yağmur suyunun verimli kullanımı sağlamak gibi yerel çevre sorunlarına çözüm olabileceği öngörülmektedir. Proje daha sonra başka ülkelerde de uygulanmıştır (Harb, 2018).

- **Kalasetama Temporary**

Şekil 5. Kalasatama Temporary projesi (Hernberg & Mazé, 2017)

Kalasatama Temporary projesi; 2009 yılında Helsinki’de bulunan eski kargo limanında gerçekleştirilmiştir (Şekil 5). Part Architects ve Urban Dream Management mimarlık ofislerinin iş birliği ile yerel halk teşvik edilerek, Kalasatama limanının kullanılmayan alanları sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapılması için yeniden işlevlendirilmiştir. Mimarlık ofisleriyle halk ve STK’lar bir araya gelerek her yaşta insanın aktif katılımını sağlayan bir strateji ve program geliştirmiştir. Projenin amacı, fırsatları test eden, insanları davet eden, sosyal süreçleri başlatan ve topluluk duygusu yaratan öncü girişimleri desteklemektir (Lehtovuori ve Ruoppila, 2012). Kalasatama, iki yıl boyunca grafiti uygulamaları, gece sinemaları, şiir atölyeleri gibi çeşitli sanatsal etkinlikler, halka yönelik geçici bahçecilik uygulamaları gibi kentsel tarım faaliyetleri, toplumun her kesimine hitap edebilecek basketbol, voleybol gibi çeşitli oyunlar için önemli bir sahne haline gelmiştir. Bölge, eski ihtişamlı günlerine geri dönerek canlılığını korumayı başarmıştır (Hernberg ve Mazé, 2017).

- **Oyun Sokakları**

Şekil 6. Avustralya Oyun Sokakları (Centre for Universal Design Australia, 2021)

Oyun sokakları; 2015’te başlayan Codesign Studio tarafından tasarlanan ve yerel halk ile birlikte Avustralya’da uygulanan bir taktiksel şehircilik projesidir (Şekil 6). Projede, trafik yoğunluğunun düşük olduğu belli saatlerde, boya gibi düşük maliyetli malzemelerle, sokaklar geçici olarak kapatılarak oyun alanları oluşturulmuştur. Böylelikle hızla artan obezite oranının düşürülmesi de hedeflenerek, çocukların güvenle oyun oynayabileceği alanlar yaratılmıştır. Bu projeyle çocukların, sokak aktivitelerine daha fazla katılarak sosyalleşmesi, kendi oyun alanlarını inşa etmeleri sağlanarak sorumluluk bilinçlerinin ve özgüvenlerinin yükseltilmesi, çocuklarla ebeveynlerinin ortak deneyimlerinin artırılması hedeflenmiştir. Oyun sokakları gittikçe yayılarak birçok ülkede uygulanmıştır (Chau vd., 2023).

Görüldüğü gibi farklı tip ve ölçeklerdeki kentsel problemlere taktiksel şehircilik müdahaleleriyle çözüm üretilebilmektedir. Çalışmada ele alınan projeler kentsel sorunlara yönelik taktiksel şehircilik müdahaleleri matrisi açısından incelendiğinde (Tablo 3):

- Share-it projesinde ve Yaya Durağı uygulamalarında, araç yollarının çeşitli düzenlemelerle hızlarının azaltılması, kaldırımların ve yaya deneyiminin iyileştirilmesi, kamusal Mekânlara yerel müdahalelerle sosyal canlılığın sağlanması,
- Urban Hives projesinde, otoparkların kısmen yayalara tahsis edilmesi, kamusal Mekânlara yerel müdahalelerle sosyal canlılığın sağlanması,
- Kalasatama Temporary projesinde kamusal Mekânlara düzenli ve yerel müdahalelerle sosyal canlılığın sağlanması,
- Oyun sokakları projesinde, araç yollarının kısmen yayalara tahsis edilmesi, güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun alanlarının oluşturulması çözümlerinin uygulandığı görülmüştür.

Tablo 3. Çalışmada incelenen projelerde karşılaşılan kentsel sorunlara yönelik taktiksel şehircilik müdahaleleri matrisi (ARUP (2020)'den yorumlanmıştır.)

çözüm sorun	Bisiklet altyapısının ve yollarının geliştirilmesi	Kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi	Araç yollarının /otoparkların belli saatlerde veya kısmen yayalara tahsis edilmesi, çeşitli düzenlemelerle hızlarının azaltılması	Kamusal Mekânlarda düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması	Güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun sokaklarının geliştirilmesi
Düşük riskli ulaşım seçeneklerinin, yürüyüş, bisiklet, scooter yollarının yetersizliği			Share-It Meydanı		
Kişisel araç kullanımının artması, trafik sıkışıklığı, otopark eksikliği		Share-It Meydanı Parklet Uygulamaları	Oyun Sokakları	Urban Hives	
Gürültü ve hava kirliliği		Share-It Meydanı	Share-It Meydanı Parklet Uygulamaları	Urban Hives	
Evden çalışmanın artması, kamusal Mekânların kullanım sıklığının azalması			Urban Hives	Parklet Uygulamaları Kalasatama Temporary	Oyun Sokakları
Kamusal Mekânların kalitesizliği				Share-It Meydanı Kalasatama Temporary	
Oyun alanlarının ve güvenli okul yollarının eksikliği			Share-It Meydanı Oyun Sokakları		
Dış Mekân aktivitelerinin ve doğal çevreye erişimin kısıtlılığı				Urban Hives Parklet Uygulamaları Kalasatama Temporary	Oyun Sokakları

Ayrıca taktiksel şehircilik projelerinin yerin ve toplumun gereksinimleri doğrultusunda kamusal Mekânların aktif bir şekilde kullanmasını teşvik eden sanat, kentsel tarım ve oyun gibi çeşitli tematik tasarım yaklaşımlarını içerdiği görülmektedir (Courage, 2013; Berglund, 2019). Seçilen projeler incelendiğinde bazı projelerde birden fazla temanın öne çıkarıldığı tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Seçilen projelerde uygulanan temalar

Temalar	Seçilen Projeler
Sanat	Share-it Meydanı Parklet Uygulamaları Kalasatama Temporary
Kentsel Tarım	Urban Hives Kalasatama Temporary
Oyun	Share-it Meydanı Oyun Sokakları Kalasatama Temporary

Türkiye’de de son yıllarda taktiksel şehircilik uygulamalarının yapıldığı görülmektedir. İstanbul Maltepe’de Zümrütevler Meydan Dönüşüm provası için 2019 yılında Superpool ekibi ve gönüllülerden oluşan 6 kişilik bir ekip; yaya güvenliğini arttırmak, oyun sokakları oluşturmak ve nihai projeyi test etmek için alanda araç ve yaya yolu izlerinin yeniden düzenlenmesi, bitkilendirme, boyama, kent mobilyalarıyla donatma gibi taktiksel şehircilik uygulamalarını kullanmışlardır. Uygulama sonucunda meydana vakit geçiren kişi sayısının, yaya kullanımının ve güvenlik hissini arttığı tespit edilmiştir (Gürdoğan vd., 2020). İzmir’de UNDP Türkiye ve Karşıyaka Belediyesi iş birliği ile Karşıyaka’nın Tersane bölgesinde âtil kamusal alanları halka kazandırmak için taktiksel şehircilik uygulamaları gerçekleştirmişlerdir. Müdahalelerden biri, sokak kedilerinin barınma ve sağlık sorunlarına çözüm bulurken, mahalle sakinleri için de keyifli bir alan yaratmayı; diğeri ise yeşil niteliğini kaybetmiş bir cep parkının yeniden aktive edilerek ilgi çekici bir dinlenme ve sosyalleşme mekânına dönüşmesini amaçlamıştır (UNDP, 2022). Taktiksel şehircilik yaklaşımında ve örneklerde tanımlanan müdahale biçimlerinin, temalarının, katılım modellerinin ve proje geliştirme süreçlerinin Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi’nin dönüştürülmesi açısından yol göstereceği düşünülmektedir.

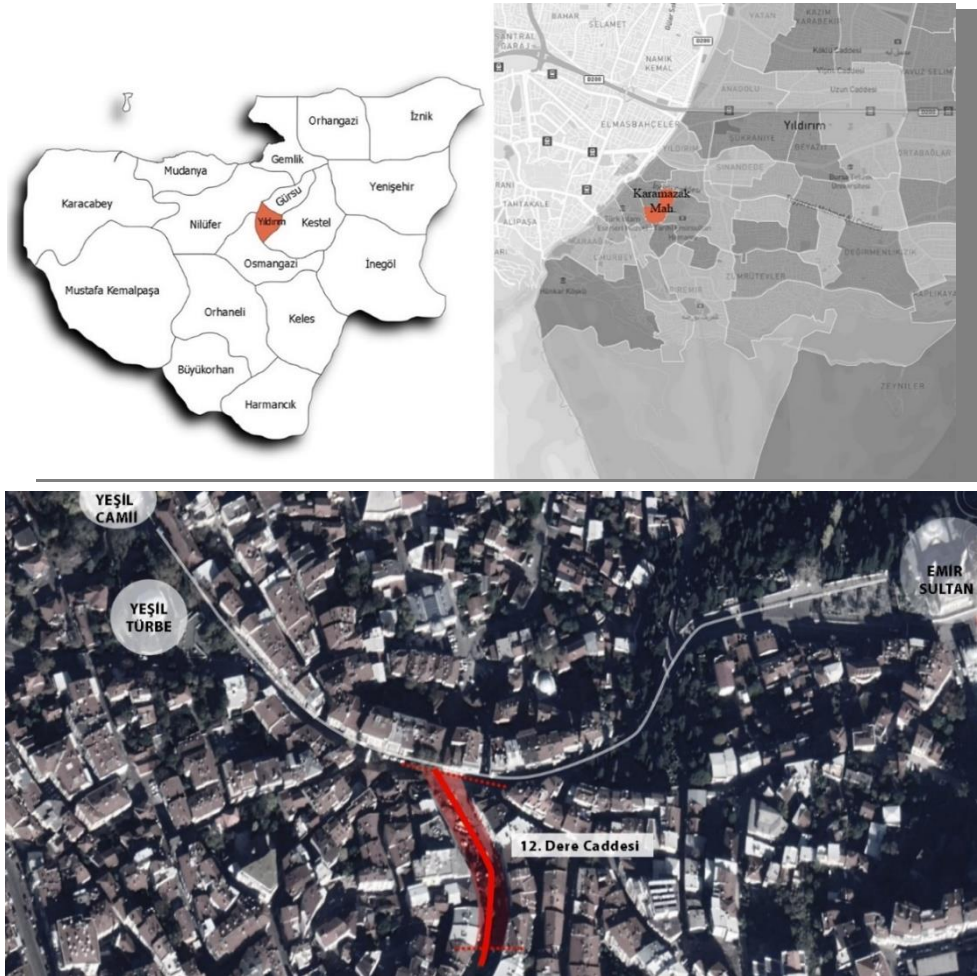

Şekil 7 Zümrütevler Meydanı Dönüşümü (Superpool & Ben van Leer Foundation, 2021), İzmir Tersane Mahallesi’nde dönüştürülen kamusal alanlar (UNDP, 2022)

3. Çalışma Alanı ve Yöntemi

Bursa kent merkezi çevresinde yer alan mahallelerdeki kamusal Mekânlarının giderek köhnemeye başlaması ve sorun alanları haline dönüşmesi Bursa’daki yerel yönetimleri harekete geçirmiş, bu kapsamda Bursa Uludağ Üniversitesi ile Bursa Büyükşehir Belediyesi arasındaki işbirliği protokolüne istinaden Mimarlık Fakültesi ile birlikte “Sağlıklı Kentler İçin Âtil Kamusal Mekânları Dönüştürmek:

Karamazak, Nalbantoğlu, Emirsultan Mahalleleri ve Hisar Bölgesi İçin Tasarım Fikirleri Çalıştayı” düzenlenmiştir. Çalıştayı amacı; köhnemeye başlayan veya verimli kullanılmayan kamusal Mekânları kentlilerle birlikte yeniden tasarlayarak, kentsel mekân ve yaşam kalitesini arttırmak, halkın gündelik yaşam pratiklerini destekleyecek 7/24 yaşayan kamusal Mekânlar oluşturmak, kullanıcı profilini çeşitlendirmek, gençler, kadınlar, çocuklar, aileler, yaşlılar ve engelliler, kısaca herkes için güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir kamusal Mekânlar oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Çalıştayda kent merkezi çevresindeki mahallelerde bulunan farklı özelliklere sahip 7 kamusal mekân için projeler üretilmiştir. Bu bölümde çalıştay kapsamında ele alınan 7 kamusal mekândan birisi olan ve Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi (Şekil 8) için geliştirilen öneriler sunulmaktadır. Çalışmada “Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi’nin sorunları nelerdir ve taktiksel şehircilik yaklaşımıyla bu sorunlara çözüm önerileri getirilebilir mi?” sorusuna cevap aranmıştır. Bursa ilinin merkez ilçelerinden biri olan Yıldırım ilçesinde bulunan Karamazak mahallesi kentin turistik cazibe noktalarına ve kent merkezine yürüyüş mesafesindedir. Ancak kent merkezinin önemini kaybetmeye başlaması, bölgedeki konut alanlarının eskiliği, yaşam şartlarının elverişsizliği ve istihdam olanaklarının daralması Karamazak Mahallesi’nin nüfus kaybetmesine neden olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, orta ve düşük gelirli hane halklarının yaşadığı mahallenin nüfusu 2007 yılında 4.223 kişi iken, 2022 yılında 3.830 kişiye düşmüştür (Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, 2023). Bu durum mahalledeki kamusal Mekânların atıl hale gelmesine neden olurken, çevre kirliliği, işsizlik, güvenlik eksikliği, sosyal ve kültürel değerlerin sürdürülememesi gibi problemlere de yol açarak mahallenin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2015).

Şekil 8. Yerleşmenin Konumu

Bu doğrultuda Bursa Büyükşehir Belediyesi Kentsel Tasarım Şube Müdürlüğü’nden uzmanlar Karamazak mahallesinde yer alan 12. Dere Caddesi’ni pilot çalışma alanlarından biri olarak belirlemişlerdir. 12. Dere Caddesi, mahallenin merkezinde yer alması, doğal özellikleri, Emir Sultan ve

Yeşil Türbe aksına açılan bir cadde olması, Mekânsal kalite düşüklüğü yanında sosyal sorunlar da içermesi nedeniyle seçilmiştir. Belediye'den uzmanlar caddedeki fiziksel sorunlara yönelik çeşitli iyileştirme müdahaleleri tanımlamışlardır. Ancak bunlar yeterli görülmemiş, 12. Dere Caddesi'nin güncel yenilikçi yaklaşımlar ve uygulamalar yoluyla dönüştürülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada mahallenin yerel kimliği ve sorunları dikkate alınarak 12. Dere Caddesi'ne yönelik taktiksel şehircilik önerileri geliştirilmiştir.

Çalışma kapsamında proje alanında fiziksel tespit, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak analizler yapılmış ve bölgedeki problemler ve potansiyeller tespit edilmiştir. Daha sonra analizlerle elde edilen veriler doğrultusunda literatür araştırması ve farklı ülkelerdeki örnekler göz önünde bulundurularak 12. Dere Caddesi'nde yapılacak taktiksel şehircilik müdahalelerine yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur

4. Bulgular ve Öneriler

- **Fiziksel tespitler:**

Karamazak Mahallesi'nin merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi'nin ortasından bir dere geçmektedir ve aşırı eğimli arazi yapısından dolayı çıkmaz olan cadde; merdivenler, oyun parkı ve yeşil alanla sonlanmaktadır. Caddede bitişik nizamda yapılmış apartmanlar yer almaktadır ve yükseklikleri 5-6 kat arasında değişmektedir. Cadde boyunca binaların zemin katları yer yer ticari birimler olarak kullanılmakta, üst katlar konut işlevi görmektedir. Farklı dönemlerde yapılmış apartmanlar, cephe düzenleri açısından karmaşık bir görsel algı yaratmaktadır. Cadde boyunca eğimden dolayı kaldırım yükseklikleri yer yer bir metreye kadar çıkmakta, kaldırımlar binalara ait olarak algılanmakta, kamusal mekân niteliğini kaybetmektedir. Cadde boyunca dereyi saran duvar önü otopark olarak kullanılmakta, duvarların hizasında 12 adet ağaç bulunmaktadır. Mevcutta yaklaşık 8 metre genişliğindeki cadde park sorunu ile daha da daralmakta ve derenin varlığı hissedilmemektedir. Cadde boyunca dükkanlar, market, kiraathane, pastane ve alanın girişindeki ana caddenin üzerinde bir adet taksi durağı yer almaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından sokakta tespit edilen problemler şu şekilde listelenmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. 12. Dere Caddesi'ne dair sorunları anlatan görseller

- (1) Kaldırımların, bina girişlerinin ve basamakların kamusal mekân niteliğini kaybetmesi
- (2) Bakımsız kaldırımlar
- (3) Eski asfalt dokusu
- (4) Bakımsız ve alçak duvar
- (5) Çeşitli çevresel atıkları barındıran dere
- (6) Dere boyu parklanma
- (7) Standart ve stabil oyun parkı elemanları
- (8) Bakımsız yeşil alan
- (9) Yıpranmış ve sabitlenmemiş parapetler
- (10) Zemin dokusu bozulmuş merdiven (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2023)

Bunlara ek olarak yazarlar tarafından yapılan gözlemler sonucunda Tablo 3'de yer alan ve bu çalışmada incelenen örnek projelerde karşılaşılan sorunlardan; yürüyüş, bisiklet, scooter yollarının yetersizliğinin, trafik sıklığının ve otopark eksikliğinin, gürültü ve hava kirliliğinin, kamusal Mekânların kullanım sıklığının azalmasının ve mekânsal kalitesizliğin, oyun alanlarının ve güvenli okul yollarının eksikliğinin, dış mekân aktivitelerinin yetersizliğinin ve doğal çevreye erişim kısıtlılığının 12. Dere Caddesi'nde de yer aldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca muhtarla yapılan görüşmede caddede; çevre ve gürültü kirliliği, güvenlik, otopark, erişilebilirlik (bölgenin eğimli yapısından dolayı yaşlı ve çocuklu ailelerin yaşadığı sıkıntılar), altyapı (aydınlatma, kent mobilyası, döşeme kaplamaları, kot düzenlemeleri vb), servis ve sosyal alan yetersizliği, kaza riskleri gibi problemler belirtilmiştir. Mahalle muhtarıyla yapılan görüşmeden elde edilen verilerin yazarların gözlemleriyle de örtüştüğü görülmüştür. Bununla birlikte çalışma alanının kent merkezine ve turistik Mekânlara yürüyüş mesafesinde olması, doğal güzellikler (yeşil alanlar ve dere) içermesi alanın gizli kalmış potansiyelleri olarak öne çıkarken, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin caddeyi iyileştirmeye yönelik ön çalışmalarının da alanın dönüşümü için bir fırsat olduğu düşünülmektedir. Ancak bu çalışmanın gerçekleştirilmesi için mutlaka yerel halkla anketler veya görüşmeler yapılması önerilmektedir.

- **Öneriler: Yaşayan Cadde**

Çalıştayda 12. Dere Caddesi için hem literatür taramasındaki örnekler (Tablo 3) hem de alanın bağlamsal özellikleri dikkate alınarak yazarlar tarafından;

- 1- Kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi,
- 2- Araç yollarının /otoparkların belli saatlerde veya kısmen yayalara tahsis edilmesi, çeşitli düzenlemelerle araç hızlarının azaltılması,
- 3- Kamusal Mekânlarda düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması,
- 4- Güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun sokaklarının geliştirilmesi şeklinde dört taktiksel şehircilik müdahale biçimi öngörülmüştür. Bu müdahaleler sanat, kentsel tarım ve oyun temaları altında geliştirilmiştir.

Sanat teması altındaki öneriler;

Dere kenarındaki ve oyun parkındaki parapet yüksekliğinin ergonomik ölçülerde olmamasından dolayı düşme ve yaralanma gibi güvenlik riskleri oluşturabileceği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda dere boyunca güvenlik problemini çözmek, trafik sürücülerini uyarmak, işitme engellilerinin mekân deneyimini güçlendirmek için; sese/harekete duyarlı led ışıklı ahşap korkulukların yapılması ve dere boyunca yaya yollarının boyanması önerilmektedir. Led ışıklar ortam atmosferinin ses seviyesine/hareketliliğe paralel olarak renk yelpazesinde yeşilden kırmızıya doğru değişim göstermektedir. Led ışıklarının renk düzeyleri, işitme kaybı/ zorluğu yaşayan olan bireylere ortamdaki ses seviyesini, örneğin arkasından gelen bir aracın korna sesini ifade ederken, sürücülerin de hızlarını azaltmalarını sağlayacaktır. Sese/harekete duyarlı led ışıklarının ve boyanmış yaya yollarının hem uyarıcı bir özellik hem de kullanıcı deneyimini pekiştirerek mekânda sanatsal bir etki oluşturacağı, ayrıca caddenin daha fazla aydınlatılmasını sağlayarak güvenlik hissini arttıracığı düşünülmektedir.

Kamusal mekânın estetik kalitesini arttırmak için, merdivenlerin periyodik olarak sanatçılar ve halk ile boyanması önerilmektedir. Bu uygulamanın zamanla zemin yüzeylerine ve bina cephelerine de yayılabileceği, yerel halkın sosyalleşmesini sağlayacak ve caddeye ziyaretçi çekecek bir sanat sokağının oluşumunu destekleyeceği düşünülmektedir. Bu önerilerin güvenlik ve toplumsal eşitliğe katkı sağlayacağı, erişilebilirliği, birlikte öğrenmeyi ve üretmeyi, estetik kaliteyi yükselteceği, sosyal-ekonomik sürdürülebilirliği destekleyeceği öngörülmektedir.

Şekil 10. Sanat temalı taktiksel şehircilik uygulama önerileri (Sese duyarlı led ışıklı korkuluk ve Merdivenin Boyanması) (Yazarlar, 2023)

Yapılacak müdahalelerle, kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi, çeşitli düzenlemelerle araç hızlarının azaltılması, güvenli yürüyüş rotalarının oluşturulması, kamusal Mekânlarda düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması hedeflenmektedir (Şekil 10).

Kentsel tarım teması altındaki öneriler;

Âtıl yeşil alanların kentsel tarım uygulamaları ile yeniden canlandırılması önerilmektedir. Caddenin sonunda, parkın yanında kalan âtıl yeşil alanlara yerel halkla birlikte çeşitli sebze ve meyve fidanlarının ekilmesinin, sosyal etkileşimi artıracığı, çocuklarda çevre bilincini geliştireceği, toplumun bölgeye olan aidiyet duygusunu güçlendireceği düşünülmektedir.

Bölgede otopark probleminin de olduğu saptanmıştır. Fakat yoğun ve çarpık yapılaşmadan dolayı bu problemin taktiksel şehircilik yaklaşımıyla çözülmesi olası gözükmemektedir. Ancak otopark bölgesinde, yeşil alanı arttırmak ve sosyalleşmeyi sağlamak için, literatür taramasında incelenen ve otoparklarda araçların üzerinde yeşil bir platform şeklinde kurulan Urban Hives uygulaması önerilmektedir. Hafif çelik konstrüksiyon yapısı sayesinde halkın birlikte kolayca söküp takabileceği bu strüktür, otopark alanı için gölgelendirme sağlarken üst kotta halkın meyvesini/ sebzelerini yetiştirebileceği oturup sohbet edebilecekleri bir mekân yaratmaktadır.

Şekil 11. Kentsel tarım temalı taktiksel şehircilik uygulama önerileri

Atıl yeşil alanların yerel halk tarafından ekip-biçme amaçlı kullanımıyla ve otopark alanının üstüne yeşil bir platform oluşturulmasıyla caddenin ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğine katkı sağlaması öngörülmektedir. Yapılacak müdahalelerle, araç yollarının /otoparkların kısmen yayalara tahsis edilmesi, kamusal Mekânlarda yapılacak düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması hedeflenmektedir (Şekil 11).

Oyun ve dinlenme teması altındaki öneriler;

Çocukların ve ailelerinin daha fazla sosyalleşmesi için; bölgede gün içerisinde trafik yoğunluğunun az olduğu saatler saptanarak bu zaman diliminde caddenin araç trafiğine kapatılması ve oyun alanlarının oluşturulması önerilmektedir. Bu uygulamanın, yerel halkın katılımıyla boya, tebeşir, ahşap elemanlar gibi ucuz malzemeler ile gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Bu sayede yerel halk için hem çocukluk deneyimlerinin paylaşılmasıyla nesiller arası etkileşimin artırılması hem de sirkülasyon yoğunluğunun artırılmasıyla bölgede güvenlik probleminin azalacağı öngörülmektedir (Şekil 12).

Şekil 12. Oyun temalı taktiksel şehircilik uygulama önerileri (Yazarlar, 2023)

12. Dere Caddesi'nin eğimli bir araziye sahip olmasından dolayı cadde boyunca erişimde zorluk yaşanmaktadır. Ayrıca dere boyu ve bina önleri araçlar tarafından kapatıldığından kullanılamamaktadır. Bu soruna çözüm olarak literatür taramasında incelenen yaya durağı uygulaması önerilmektedir. Yaya durağı uygulaması, caddede trafiğe ayrılmış kamusal Mekânların, ucuz ve erişilebilir malzemeler ile halkın sosyalleşme ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabileceği oturma alanlarına dönüştürülmesidir. Bu uygulamada halkın meyve kasası, palet, saksı gibi atık malzemelerle kendi dinlenme alanlarını oluşturabileceği düşünülmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Oyun/ Dinlenme temalı taktiksel şehircilik uygulama önerileri (Yaya Durağı uygulaması)
(Yazarlar, 2023)

Yapılacak müdahalelerle, kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi, araç yollarının /otoparkların belli saatlerde yayalara tahsis edilmesi, çeşitli düzenlemelerle araç hızlarının azaltılması, güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun alanlarının oluşturulması hedeflenmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak bu çalışmada literatür araştırması ve örnekler üzerinden taktiksel şehirciliğin kamusal Mekânlarda görülen farklı tip sorunlara çözüm önerileri sunabildiği görülmüştür. Günümüz ekonomik koşullarında büyük maliyetli ve geri dönüşü olmayan projelerin artık riskli görülmesi, nüfus artışı ve kaynak yetersizliği nedeniyle tasarımcıların düşük maliyetli, geçici ve etkili müdahaleler arayışı, taktiksel şehirciliğin büyük ölçekli projelerin prototipini hızlı bir şekilde test etme olanağı sağlaması, şehir yöneticilerini halka birlikte taktiksel şehircilik projeleri üretmeye yönlendirmektedir.

Literatür çalışması kapsamında incelenen projelerde çözüm üretilmeye çalışılan başlıca problemler; güvenlik ve sağlık sorunları, çevre kirliliği, sosyal etkileşim eksikliği, işlev kaybı ve etkinlik yetersizliği ile trafik yoğunluğu olarak belirtilmiştir. Bu kapsamda kaldırımların ve yaya deneyiminin geliştirilmesi, araç yollarının /otoparkların belli saatlerde veya kısmen yayalara tahsis edilmesi, çeşitli düzenlemelerle araç hızlarının azaltılması, kamusal Mekânlarda düzenli ve yerel etkinliklerle sosyal canlılığın sağlanması, güvenli yürüyüş rotalarının ve oyun sokaklarının geliştirilmesi şeklindeki müdahalelerin projelerde öne çıktığı görülmüştür. Projelerin başarıya ulaşmasındaki en önemli etken, hem kentsel sorunlara pratik ve gerçekçi çözümler sunması, hem de projelerin yerel halkla birlikte katılımcı bir yaklaşımla tasarlanıp uygulanması olmuştur. Yerel halkın katılımı; projenin sahiplenilmesini, aidiyet duygusunun ve sosyal etkileşimin artmasını sağlarken, kurumsal ve toplumsal kapasiteyi de arttırmıştır.

Çalışmada Bursa kent merkezinde yer alan 12. Dere Caddesi'nin sorunlarına da taktiksel şehircilik yaklaşımıyla çözüm önerileri getirilebildiği görülmüştür. 12. Cadde'de başta otomobil yoğunluğunun caddenin kullanımını kısıtlaması olmak üzere, güvenlik eksikliği, çevre kirliliği, sosyal etkileşim eksikliği, etkinlik yetersizliği gibi benzer sorunlar tespit edilmiştir. Otopark probleminin tamamıyla çözümlenmesi büyük yatırımlar gerektirse de bu projede taktiksel şehircilik müdahaleleriyle pozitif sonuçlar elde edilebileceği, kamusal Mekânların yaşanabilirliğinin artırılacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda araç yollarının düzenlenmesi ve hızlarının azaltılması, kaldırımların/otoparkların yayalara kazandırılmasıyla birlikte yaya deneyiminin gelişmesine olanak sağlayacak led ışıklı korkuluklar, yaya yolları, oyun sokakları, yaya durakları, yeşil platformlar önerilmiştir. Ayrıca kullanılmayan yeşil alanlarda kentsel tarım uygulamasıyla yaşayanların bir araya gelebilecekleri aktif yeşil alanlar, cephe ve merdivenlerde yapılacak boyamalar ve sanatsal işlerle caddeye farklı kullanıcıları da çekecek etkinlikler önerilmiştir. Tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda 12. Cadde'yi Yaşayan Cadde'ye dönüştürecek düşük maliyetli ve hızlı bir şekilde uygulanabilecek, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik yanında mahalle kültürünü yaşatacak sosyal ve kültürel sürdürülebilirliği sağlayacak öneriler geliştirilmiştir. Çalışmada incelenen örnekler ve 12. Dere Caddesi projesinden yola çıkarak taktiksel şehircilik uygulamaları yapılırken;

- katılımcı bir yaklaşımla yerel halkın proje sürecine dahil edilmesi,
- yayalarla empati kurma, problem tanımlama, çözüm fikri oluşturma, çözüme yönelik prototip geliştirme, projeden önce prototipi test etme şeklinde aşamalı bir yaklaşımla proje sürecinin kurgulanması
- yerel sorunlar için yerel çözüm önerilerinin geliştirilmesi,
- kısa sürede uygulanacak gerçekçi beklentilerin tanımlanması,
- düşük riskli uygulamalarla yüksek bir başarının hedeflenmesi,

- yerel halk arasındaki sosyal sürdürülebilirliğinin artırılması,
- proje için yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, özel sektör ve yerel halktan oluşan bir organizasyon şemasının kurulması gerekmektedir.

Günümüzde âtıl kamusal Mekânları dönüştürmek için taktiksel şehircilik yenilikçi, katılımcı ve uygulanabilir bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Taktiksel şehircilik projelerinin hem yerel ekonomiye katkı sağlayacağı hem de daha büyük projelerin başarılı olma ihtimalini arttıracığı öngörülmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir

KAYNAKÇA:

- Abd Elrahman, A. S. (2016). Tactical Urbanism “A pop-up Local change for Cairo's built environment”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 216, 224-235.
- Alisdairi, Lana K. (2014). A Cry and a Demand : Tactical Urbanism and the Right to the City. M.Sc. University of Washington.”
- ARUP, (2020). Urbanism tactical making it happen. <https://www.arup.com/perspectives/publications/research/section/tactical-urbanism> (Erişim Tarihi: 25.06.2023).
- Berglund, L. (2019). Excluded by design: Informality versus tactical urbanism in the redevelopment of Detroit neighborhoods. *Journal of Cultural Geography*, 36(2), 144-181.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2023). Karamazak Mahallesi Fiziksel Tespitler Raporu. Kentsel Tasarım Şube Müdürlüğü
- Bursa Büyükşehir Belediyesi. (2015)., Kentsel Tasarım ve Mimari Tasarım Proje Raporu (98013).
- Bragaglia, F., & Rossignolo, C. (2021). Temporary Urbanism As A New Policy Strategy: A Contemporary Panacea Or A Trojan Horse?. *International Planning Studies*, 26(4), 370-386.
- Carmona, M. (2010). Contemporary public space: critique and classification, part one: Critique. *Journal of Urban Design*, 15:(1), 123-148.
- Carmichael, J. (2020). Tactical Urbanism—Making it Happen. ARUP (July 2020).
- Centre for Universal Design Australia. (2021). 1000 Play Streets Toolkit. <https://universaldesignaustralia.net.au/1000-play-streets-toolkit/> (Erişim Tarihi: 01.11.2023).
- Chau, J. Y., Dharmayani, P. N. A., & Little, H. (2023). Navigating Neighbourhood Opposition and Climate Change: Feasibility and Acceptability of a Play Street Pilot in Sydney, Australia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3), 2476.

- Courage, C. (2013). The global phenomenon of tactical urbanism as an indicator of new forms of citizenship. *Engage in the Visual Arts*, 32(1), 88-97.
- Donat, O., & Yavuzçehre, P. S. (2016). Sakin Kent Cittaslow Üyeliğinin Kamusal Mekânlara Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 115-126.
- Fabian, L., & Samson, K., (2016). "Claiming participation—a comparative analysis of DIY urbanism in Denmark. *Journal of Urbanism*": International Research on Placemaking and Urban Sustainability, 9(2), 166-184.
- Gürdoğan, B., Gürdoğan S., & Tang Thomsen, G., (2020). Zümrüt evler meydan dönüşüm Provası. Bernard van Leer Foundation. <https://informalproject.co/portfolio/zumrutevler-meydani-donusum-provasi/> (Erişim Tarihi:20.01.2024).
- Hanssen, G. (2020). Tactical urbanism as a crisis response and as mobiliser for systemic change. *The Journal Of Public Space. Series 5*
- Hernberg, H., & Mazé, R. (2017). Architect/Designer as "Urban Agent": A case of mediating temporary use in cities.
- Hou, J., Ed., (2010). *Insurgent Public Space: Guerrilla Urbanism And The Remaking Of Contemporary Cities*. New York: Routledge.
- Hoppe, D. (2020). Inciting Change Through Tactical Urbanism, *Active Transport Manager* Itdp Brazil March.
- Jacobs, J. (2011). Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı (1. Baskı). Çev: B. Doğan). Metis Yayınları.
- Jiang, F., Ware, S., & Gao, W. (2019). Crossing Boundaries—Tactical Urbanism Practices In Guangzhou City. *Kne Social Sciences*, 134-148.
- Kaikobad, S. M. (2023, July). Contextual Approach of Tactical Urbanism as a Tool to Mitigate Social Segregation. In *World Congress of Architects* (pp. 151-169). Cham: Springer International Publishing.
- Lehtovuori, P., & Ruoppila, S. (2012). Temporary uses as means of experimental urban planning. *SAJ-Serbian Architectural Journal*, 4(1), 29-54.
- Littke, H. (2016). Revisiting the San Francisco parklets problematizing publicness, parks, and transferability. *Urban forestry & urban greening*, 15, 165-173.
- Lydon, M., & Garcia, A. (2015). *Tactical Urbanism: Short-Term Action For Long-Term Change* London: Island Press.
- Harb, N. (2018). Urban Hives, <https://nathalieharb.com/portfolio/urban-hives/> (Erişim Tarihi:06.07.2023).
- Parkingday.org (2023). The Park(ing) Day Manual. Available at (<http://parkingday.org/src/Parking Day Manual Booklet.pdf>) (2015-03-12).

- Pfeifer, L. (2013). *The Planner's Guide To Tactical Urbanism*. Montreal, Canada Page.
- The Global Designing Cities Initiative. (2022). *Piazze Aperte: A Public Space Program for Milan*. Case Studies, GDCI Projects. <https://globaldesigningcities.org/resource/piazze-aperte-a-public-space-program-for-milan/> (Erişim Tarihi:20.01.2024).
- Purcell, M. (2008). *Recapturing democracy: Neoliberalization and the struggle for alternative urban futures*. Routledge.
- Sant, A. (2022). *From one parking spot to 100 public parks: The history of San Francisco's street transformation*. Fast Company. <https://www.fastcompany.com/90730521/from-one-parking-spot-to-100-public-parks-the-history-of-san-franciscos-street-transformation> (Erişim Tarihi:20.01.2024).
- Sennett, R. (2010). *Kamusal insanın çöküşü* (S. Durak ve A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Superpool, & Ben van Leer Foundation. (2021). *Zümrütevler Square Interim Implementation*. https://bernardvanleer.org/app/uploads/2021/05/Report_Superpool_Zumrutevler-Square_Interim-Implementation_EN_2021_SINGLE-PAGES_WEB.pdf (Erişim tarihi 24.012024)
- Stevens, Q., Awepuga, F., & Dovey, K. (2021). *Temporary And Tactical Urbanism İn Australia: Perspectives From Practice*. *Urban Policy And Research*, 39(3), 262-275.
- The City Repair Project. (1997). <https://cityrepair.org/intersection-repair-examples/#itemId=54e537a0e4b0f9f64d73f7d3> (Erişim Tarihi: 01.11.2023)
- The Street Plans Collaborative. (2016). *Tactical Urbanism Guide To Materials And Design Version 1.0*. <http://tacticalurbanismguide.com/> (Erişim Tarihi:20.06.2023).
- Türkiye Nüfusu İl ilçe Mahalle Köy Nüfusları, (2023). *Karamazak Mahallesi Nüfusu Yıldırım Bursa*. <https://www.nufusune.com/11293-bursa-yildirim-karamazak-mahallesi-nufusu> (Erişim Tarihi:20.06.2023).
- UNDP. (2022). *Yenilikçi şehircilik uygulamaları İzmir'in kamusal alanlarını dönüştürüyor*. <https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/yenilikci-sehircilik-uygulamalari-izmirin-kamusal-alanlarini-donusturuyor> (Erişim Tarihi:20.01.2024).
- Webb, D. (2018). *Tactical urbanism: Delineating a critical praxis*. *Planning theory & practice*, 19(1), 58-73.
- Wilson, D. S., Marshall, D., & Iserhott, H. (2011). *Empowering Groups that Enable Play*. *American Journal of Play*, 3(4), 523-537.
- Yener Metin, S. N., Polat, S., (2021). *Kamusal Mekân Kalitesini Yükseltmek İçin Kentsel Tasarım Araçlarından Nasıl Faydalanabiliriz? İdealkent*, (12), 115-145.

EXTENDED SUMMARY**Research Problem:**

This study, which is the final product of the workshop entitled "Transforming Inactive Public Spaces with Participatory Approaches for Healthy Cities" held in cooperation with Bursa Uludağ University and Bursa Metropolitan Municipality, aims to transform a street in the city centre of Bursa based on tactical urbanism interventions.

By focusing on the stages of participation, design and situation creation (ARUP-Tactical Urbanism Guide, 2020), which are determined to make tactical urbanism practices effective, the study aims to produce solutions to the problems of a public space in Bursa city centre that faces traffic and neglect problems.

Research Questions:

How can Tactical Urbanism offer solutions to what kind of problems seen in public spaces? What are the problems of 12th Dere Street in Bursa city centre and can the Tactical Urbanism approach provide solutions to these problems?

Literature Review:

Today, public spaces face many problems such as neglect, poor quality, abandonment, insecurity and privatisation (Yener Metin and Polat, 2021).

Recently, innovative approaches have been implemented to ensure the participation of the public, non-governmental organisations (NGOs) and professional associations in the transformation of underutilised public spaces. One of them, tactical urbanism, is a growing global movement that has the power to change long-term policies that support urban liveability through short-term, low-budget, small-scale interventions by individuals, communities and institutions (The Street Plans Collaborative, 2016).

Tactical urbanism is defined as 'small-scale actions that serve a larger purpose' (Lydon & Garcia, 2015). The aim of tactical urbanism is to create positive change in both the community and the area of implementation by implementing projects that can be implemented quickly and easily with the participation of local people, civil society organisations, professional associations and not-for-profit consultancies.

As a continuation of the literature review, five tactical urbanism projects were selected from different countries, which include different forms of intervention and focus on different themes, and which meet the five basic principles that tactical urbanism projects should have (being participatory and incremental, including local ideas, short term, realistic, low risk, high success, social sustainability oriented and institutional capacity building) (Lydon & Garcia, Tactical Urbanism 2015). These are: Share-It Square-Intersection Painting, Parklet Applications, Urban Hives, Kalasatama Temporary, Play Streets.

The tactical urbanism practices applied in these projects were analysed and their contribution to the region was examined. In line with these analyses, Tactical Urbanism ideas have emerged to be applied to the area selected for the study.

Methodology:

Experts from the Bursa Metropolitan Municipality Urban Design Branch Directorate identified 12th Dere Street in the Karamazak neighbourhood as one of the pilot study areas. 12th Dere Street was selected because of its location in the centre of the neighbourhood, its natural features, its opening to the Emir Sultan and Green Tomb axis, and its low spatial quality and social problems. Municipal experts identified various interventions to improve the physical problems of the street. However, these interventions were not considered sufficient and it was determined that 12th Dere Street should be transformed through current innovative approaches and practices. Therefore, this study developed tactical urbanism proposals for 12th Dere Street, taking into account the local identity and problems of the neighbourhood.

The study used physical detection, observation and interview techniques to analyse the project area and identify the problems and potential of the area. In line with the data obtained from the analyses, various proposals for tactical urban interventions to be carried out in 12th Dere Street are then presented, taking into account literature research and examples from different countries.

Results and Conclusions:

As a result, this study has observed that tactical urbanism can provide solutions to various types of public space problems through literature review and examples. In today's economic conditions, the fact that large costly and irreversible projects are now considered risky, the search by designers for low-cost, temporary and effective interventions due to population growth and lack of resources, and the ability of tactical urbanism to quickly test the prototype of large-scale projects, lead city managers to produce tactical urbanism projects together with the public.

In the study, it was observed that the problems of 12th Dere Street in the city centre of Bursa can be solved with the Tactical Urbanism approach. Similar problems such as lack of safety, environmental pollution, lack of social interaction, lack of activities and restriction of the use of the street by car density were identified in 12th Street. Although a complete solution to the parking problem will require significant investment, it is believed that tactical urban design interventions in this project can achieve positive results and increase the vibrancy of public spaces. In this context, LED lighting, pedestrian walkways, play streets, pedestrian stops, green platforms are proposed, which will allow the development of the pedestrian experience, together with the regulation of vehicular roads and the reduction of their speed, pedestrianisation of pavements/parking areas. In addition, active green spaces have been proposed where residents can meet, urban agriculture practices have been proposed in unused green spaces, activities have been proposed to attract different users to the street with paintings and artistic works to be done on the facades and stairs. In line with the needs identified, proposals have been developed to transform 12th Street into a Living Street, which can be implemented in a low-cost and quick way, and which will ensure social and cultural sustainability that will keep the neighbourhood culture alive, as well as economic and environmental sustainability.

Today, Tactical Urbanism is emerging as an innovative, participatory and feasible approach to transforming underutilised public spaces. It is predicted that Tactical Urbanism projects will both contribute to the local economy and increase the likelihood of success of larger projects.